

References

1. Buchkovska, O. Yu. (2015). Dialogue as a determinant of intercultural. Extended abstract of candidate's thesis Kyiv : Natsional'na akademiya kul'tury i mystetstv [in Ukrainian].
2. Ermolaeva, S. G. (2005). Ethics of business relations. Ekaterinburg : UGTU [in Russian].
3. Ethical codes and their importance for the formation of ethical behavior in the organization. (2005). Retrieved from: http://pidruchniki.com/15941024/menedzhment/etichni_kodeksi_znachennya_dlya_formuvannya_etichnoyi_povedinki_organizatsiyi [in Ukrainian].
4. Levicheva, O. (2012). The problem of ritual in modern communication. Linhvistychni studiy, 27, 204-207 [in Ukrainian].
5. Mazurkevych, V., & Dyachuk, O. (2015). Customs rules of etiquette in traditional Ukrainian culture. Kyiv: Lira [in Ukrainian].
6. Prohorov, A. V., Razlogov, K. E., & Ruzin, V. D. (1989). The culture of the next millennium. Voprosy filosofii, 6, 71-74 [in Russian].
7. Protsenko, O. P. (2004). Etiquette as axiological dimension of cultural behavior and communication. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv : Kyiv. nats. un-t im. T. Shevchenka [in Ukrainian].
8. Stel'makhovych, M. (1981). Speech etiquette. Kul'tura slova, 20, 25-34 [in Ukrainian].
9. Chupriy, L. V., Hascpyarants, V. A., & Shelomentsev, V. M. (2008). Ethics and etiquette of world religions as a spiritual phenomenon. Kyiv : Interpec LTD [in Ukrainian].

УДК 792.077:17.022.1

*Соболевська Світлана Олександрівна,
аспірантка кафедри культурології та
культурно-мистецьких проєктів
Національної академії
керівних кадрів культури і мистецтв
lanas2930@yandex.ua*

ЗНАЧЕННЯ АМАТОРСЬКОГО ТЕАТРУ У ПРОЦЕСАХ ЦІННІСНОГО САМОВИРАЖЕННЯ ТА САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ САМОДІЯЛЬНОГО АКТОРА

Мета роботи. У статті здійснюється спроба ствердити факт впливу театрального мистецтва на формування світогляду особистості шляхом збагачення її внутрішнього світу та усвідомлення власної самоцінності. **Методологія** дослідження полягає у використанні аксіологічного методу для співставлення цінностей, що стверджуються на сцені аматорського театру, з цінностями, що утворюють основи людського буття; методу аналогії у порівнянні театру і життя; методу емпіричного дослідження та ідеографічного методу у розгляді діяльності експериментального театру-лабораторії «Бурсаки» у м. Житомирі; крос-культурного методу у використанні «Бурсаками» методу очуження Б. Брехта в умовах дії нових культурних установок. **Наукова новизна** полягає у ствердженні значення цінностей для особистості та її саморозвитку в проєкції на аматорський театр в контексті сучасного культурного простору. **Висновки.** Обираючи власні методи роботи молоді українські актори-аматори, як динамічна й творча частина культурно-мистецького середовища України, наслідують кращі здобутки світової театральної культури та здійснюють інноваційні пошуки у галузі сценічного

мистецтва в аматорському театрі, перебуваючи в атмосфері поєднання високої духовності, національної свідомості та світових культурних надбань.

Ключові слова: особистість, цінності, саморозвиток, аматорський театр, культурний простір.

Соболевская Светлана Александровна, аспирантка кафедры культурологии и культурно-художественных проектов Национальной академии руководящих кадров культуры и искусств

Значение самодеятельного театра в процессах ценностного самовыражения и саморазвития личности самодеятельного актера

Цель работы. В статье осуществляется попытка подтвердить факт влияния театрального искусства на формирование мировоззрения личности путем обогащения ее внутреннего мира и осознания собственной самооценности. **Методология** исследования заключается в использовании аксиологического метода для сопоставления ценностей, утверждаемых на сцене любительского театра, с ценностями, которые образуют основы человеческого бытия; метода аналогии в сравнении театра и жизни; метода эмпирического исследования и идеографического метода в рассмотрении деятельности экспериментального театра-лаборатории «Бурсаки» в г. Житомире; кросс-культурного метода в использовании «Бурсаками» метода очуждения Брехта в условиях действия новых культурных установок. **Научная новизна** заключается в утверждении значения ценностей для личности и ее саморазвития в проекции на любительский театр в контексте современного культурного пространства. **Выводы.** Избирая собственные методы работы молодые украинские актеры-любители, как динамическая и творческая часть культурно-художественной среды Украины, наследуют лучшие достижения мировой театральной культуры и осуществляют инновационные поиски в области сценического искусства в самодеятельном театре, находясь в атмосфере сочетания высокой духовности, национального сознания и мировых культурных достижений.

Ключевые слова: личность, ценности, саморазвитие, самодеятельный театр, культурное пространство.

Sobolevska Svitlana, postgraduate of the culturology and cultural and art projects chair, The National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts

The significance of amateur theatre in the process of value self-expression and self-development of an amateur actor

Purpose of Article. The article is an attempt to confirm the influence of theatre arts on the formation of worldview of the person by enriching his inner world and the awareness of self-worth. **Methodology.** The research methodology consists in the use of axiological method for comparison of the values, approved on the stage of the amateur theatre, with the values that constitute the foundations of human existence; the analogy method by comparing the theatre and life; the method of empirical research and the ideographic method in the review of the activities of the experimental theatre-laboratory «Bursaky» («Seminarians») in Zhytomyr; cross-cultural method shows the using of the method of alienation of Brecht by the «Bursaky» («Seminarians») in the context of new cultural attitudes. **Scientific novelty.** A scientific novelty consists in the adoption of the values to the individual and his self-projection in amateur theatre in the context of contemporary cultural space. **Conclusions.** Electing the own methods of work young Ukrainian amateurs, as a dynamic and creative part of the artistic and cultural environment of Ukraine, will inherit the best achievements of world theatrical culture and carry out innovative research in the field of performing arts in amateur theatre in the atmosphere the combination of high spirituality, national consciousness and global cultural achievements.

Keywords: personality, values, self-development, amateur theatre, cultural space.

Актуальність теми дослідження. Культуру можна вважати основним здобутком людей, адже накопичений протягом тисячоліть колективний досвід став підсумком життєвих шляхів окремих особистостей, спільнот і людства в цілому.

Історія театру, який неодноразово перебував під забороною, але існує від стародавніх часів і до нинішнього часу, доводить, що театральне мистецтво впливає на формування світогляду особистості через збагачення її внутрішнього світу та усвідомлення власної самоцінності. Низка вітчизняних та зарубіжних філософів, культурологів, соціологів, психологів у своїх працях піднімають питання значення цінностей для людини, серед них можна виділити А. Маслоу, М. Вебера, Т. Влакову, О. Бавико, З. Самчук, В. Докаша. Проблему самоусвідомлення особистості у контексті власної соціальної значущості розглядає Л. Просандеєва, на особливостях взаємодії театру і суспільства наголошує Н. Корнієнко. Й. Хейзинга звертається до досвіду усвідомлення людиною себе і світу, який є щедрим на театральні аналогії. А спостереження за діяльністю театру-лабораторії «Бурсаки» у м. Житомирі дозволяє наполягати на особливій ролі аматорського театру у процесах ціннісного самовираження та саморозвитку особистості.

Отже, як стверджують провідні українські філософи та соціологи, зокрема В. Докаш, культура і культуротворча діяльність людини як система складається з трьох підсистем – духовної, матеріальної і соціальної. Взаємно впливаючи одна на одну вони становлять єдине ціле, і в результаті постійного стикання три підсистеми культури замикаються на культурі особистості як персоніфікованого носія культурної свідомості [12, 110]. Особливе місце у житті людини посідають цінності. Система цінностей особистості формується протягом життя, адже людина не народжується з нею, власна ціннісна структура виникає поступово через засвоєння соціальних норм і процес самоусвідомлення у результаті перебування людини у сполученні матеріального, соціального та духовного світів.

Сучасні науковці, зокрема О. Бавико, І. Чичановський, І. Букреєва та А. Орлов визначили, що філософсько-методологічний аспект проблеми формування ціннісних орієнтацій особистості в загальному виді складається з розкриття сутності механізму процесу перетворення зовнішніх реальних дій на ідеальні внутрішні дії стосовно об'єктивних цінностей культури (інтеріоризації), причин і умов, за яких об'єктивні цінності стають суб'єктивно значимими, стійкими життєвими орієнтирами особистості, її ціннісними орієнтаціями. Тож наукова необхідність категорії «цінність» виникає тоді, коли постає питання про особистість та оточуючий її матеріальній і духовний світ, про співвідношення діяльності суб'єкта на рівні особистості, групи, класу або навіть нації та тих об'єктивних умов, у яких він діє. Розв'язуючи проблему «суб'єкт-об'єкт», можна йти як від об'єкта до суб'єкта, так і навпаки. Також на їх думку, якщо проводити аналіз на основі діалектико-матеріалістичної методології, то рух від об'єкта до суб'єкта означатиме розгляд суб'єктивного як відображення об'єктивного, а критерієм правильності цього відображення виступатиме ступінь його відповідності відбитому. При русі ж від суб'єкта до об'єкта, основним критерієм буде не відображення, а реакція суб'єкта на відбите, ступінь відповідності об'єкта потребам і цілям суб'єкта. Це й визначається низкою вчених як ціннісний підхід [1, 217].

Мета дослідження. Цінності утворюють основи людського буття, надаючи йому зміст, вони задають спрямованість і вмотивованість людського життя, надаючи сенс людській життєдіяльності. Але на думку науковця З. Самчук цінності не є формулами згоди, адже вони спонукають до критичного і рефлексій-

ного осмислення дійсності [4, 56]. І важливими завданнями театрального мистецтва, яке здатне віддзеркалити внутрішній стан героя п'єси у певних умовах через особистість актора, є змусити глядача сучасного аматорського театру задуматись над власним життям, проілюструвати ситуації, у яких він може опинитися, наштовхнути на варіанти вирішення проблем, з якими стикаються глядачі у звичайному житті. Наукова новизна очевидна, адже вплив аматорського театру на процеси ціннісного самовираження та саморозвитку особистості самодіяльного актора залишається малодослідженим.

Виклад основного матеріалу. У людини завжди є свобода вибору, але на рівні духовності її поведінка визначається вищими цінностями, які виконують функцію мотивації. Американський психолог А. Маслоу назвав їх цінностями буття у значенні опису світу, що сприймається людиною у момент пікових переживань. Штучно створити їх та змусити публіку до співчуття і співпереживання можна у театрі, зокрема і в аматорському. А. Маслоу відносив до цінностей буття такі категорії, як «істина», «добро», «краса», «інтегрованість», «єдність протилежностей», «унікальність», «довершеність» тощо, припускаючи, що до цінностей буття в глибині душі прагне переважна більшість людей [8, 61-62]. На думку російського педагога Т. Власової, в структурі абсолютних цінностей містяться «Добро як якість життя; Краса як вияв життя і принцип гармонії; Істина як результат функціонування Краси в якості балансу; Істина, що з'єднується з Добром, як єдність людського роду в його досконалості» [5, 151].

За словами М. Вебера, цінності є фундаментом мотивації поведінки людей, основою цілісності соціальної системи, а суспільство, у якому досягнуто згоди відносно того, що вважати цінністю, а що ні, може розглядатися як стабільна система, оскільки ліквідується головне джерело суперечностей, які породжують нестабільність, катаклізми та потрясіння [3]. Також на думку сучасних провідних філософів, зокрема О. Бандури, цінності сприймаються людиною як своєрідний «логічний кристал», завдяки якому є можливість зрозуміти глибинні процеси, що відбуваються у тій чи іншій соціальній системі, виявити їх суть [2, 87]. В житті, як і у театрі, люди знаходяться у пошуку відповідей на одвічні питання щодо існування, розквіту або занепаду цивілізації. Мінливість сучасного світу, складнощі у суспільно-політичному житті, екологічна криза можуть дещо ускладнити процеси ціннісного самовираження та саморозвитку особистості через нівелювання її цінностей. В сучасній Україні у складний період трансформації суспільства, коли відбувається переоцінка цінностей, саме культура у проекції життєвого досвіду на сцену аматорського театру дозволяє ствердити власну самоцінність та унікальність особистості самодіяльного актора.

Варто погодитись з науковцем Л. Просандеєвою, яка стверджує, що нині важливою проблемою трансформації українського суспільства є самоусвідомлення особистості у контексті власної соціальної значущості, а фундаментальним засадничим принципом ментального самоототожнення, вагомою детермінантою суб'єктивності та рушійною силою онтогенетичного становлення індивіда стає ідентифікація себе на особистісному й соціальному рівнях. «У процесі самозмінування, коли задовольняється потреба особистості в самоактуалізації, у неї виникає «пікове» переживання самоідентичності та власної цінності, яке пов'язане зі

здійсненню особистої місії, зокрема з більш повним пізнанням і прийняттям власної споконвічної цінності, з безутомним прагненням до єдності, інтеграції або внутрішньої синергії особистості. Розвиток самоцінності особистості через мистецтво дає людині можливість виражати набагато більше змісту, смислу, оцінок, почуттів, ніж через інші форми спілкування», – наголошує науковець [10]. Окрім того, як зазначає український мистецтвознавець, соціолог художньої культури, культуролог та синергетик Н. Корнієнко, театр у взаємодії з суспільством здатен створювати і транслювати у майбутнє соціальні установки на тип поведінки людини, її стосунки з оточенням, адже природа людини є такою, що все запозичене зі сфери культури і мистецтва та відтворене в уяві продовжує існувати для неї як реальність [7, 4]. В аматорському театрі спілкування між акторами відбувається одночасно через духовні витвори (художні образи) і безпосередньо через практичний характер переживання, що веде до закріплення в структурі особистості здатності до співчуття, залучає людину до співучасті у житті інших людей та в результаті сприяє власній творчій самореалізації.

Формування і становлення особистості митця в аматорському театрі відбувається у постійному русі та дії. Навіть слово «актор» походить від латинського «actor» або «auctor» і означає «діючий». Театральне мистецтво – вид мистецтва, особливістю якого є художнє відображення життя за допомогою сценічної дії акторів перед глядачами [9]. Нідерландський вчений, дослідник культури Й. Хейзинга зазначає, що ствердження «весь світ – театр» в історії гуманітарної думки не тільки вдало ілюстроване, а й достатньо обґрунтоване. Досвід усвідомлення людиною себе і світу щедрий на театральні аналогії. Наприклад, порівняння «в'язнів печери» з глядачами, які спостерігають за грою «тіней – ідей» у Платона, «ідоли театру» у Ф. Бекона. А концепція «виклику-і-відповіді» А. Тойнбі, що це, як не вистава, яку розіграє людство за певним сценарієм. Можна навести безліч філософських концепцій, де світ розвивається і пізнається як театральна гра. Розвитком життєвого сценарію в даних теоріях керує режисер (Логос, Абсолют, Космос, Софія тощо), людство ж виступає в ролі акторів, що реалізують вищий (режисерський) задум. Театр стає елементом ігрової сутності культури, однією з найдовіреніших форм гри [14, 159].

Від задіяного у п'єсі актора аматорського театру вимагаються певні дії, що залежать від визначеної ролі. В суспільстві у стандартних ситуаціях людина також розіграє стандартну роль, намагається пристосуватися до конкретних умов. Тож, порівнюючи суспільство і театр у контексті індивідуальної мотивації та дотримання вимог соціуму можна погодитись з українським політологом А. Бреге-дою, який, розглядаючи процес формування особистості, посилається на відомі слова з монолога Жака із комедії «Як вам це сподобається» В. Шекспіра: «Весь світ театр, в ньому жінки, чоловіки – усі актори. У них є виходи, уходи. І кожен не одну тут грає роль...», де згадуються сім періодів життя людини – дитина, школяр, юнак, коханець, солдат, суддя, старий. Відповідно будь-яка роль накладає відбиток на поведінку актора на сцені і у житті, адже його уява засвоює інформацію на рівні підсвідомості. Отже у людини, яка в аматорському театрі програє не один варіант життєвих сценаріїв, більше розвинена здатність адаптації до мінливих умов нинішнього життя. Адже коли суспільство ставить перед

громадянами певні вимоги, їм також доводиться завжди пристосовуватися, у певному сенсі грати роль. Тому і в поведінці людини завжди є стандартизовані, спільні риси, а перевтілення у різні соціальні ролі стає одним із основних чинників формування особистості, яка не може існувати відокремлено від суспільства. «За межами драми, – писав культуролог П. Сорокін, – не може бути ролі, оскільки роль можлива лише в контексті всіх ролей. Щоб не робив ізольований індивід, ніяка із його дій не являє собою ані соціального явища, ані найпростішого утворення» [11, 70-71].

Життя суспільства можна порівняти з театром абсурду, драмою, комедією, водевілем або фарсом, де люди постійно виконують ту чи іншу роль, іноді головну, іноді другого плану, формальну, романтичну, іронічну тощо. Сучасний аматорський театр не дарма привертає увагу студентської молоді, адже молоді люди знаходяться у фазі активного розвитку своїх здібностей, в процесі формування ціннісних орієнтацій, пошуку свого призначення у житті. У Житомирському державному університеті імені Івана Франка ще у 1958 році молодим актором Житомирського театру Віталієм Карпенком був створений студентський театр «Юність» [15, 99]. На сьогодні традиції театрального аматорства у навчальному закладі продовжено його учасником, нині професором університету, О. Чирковим, який є художнім керівником театру-лабораторії «Бурсаки». Театр-лабораторію організовано в межах Дослідницько-художнього Центру «Драматургія». Разом зі своїм аспірантом, режисером П. Авраменком та студентами Житомирського державного університету імені Івана Франка (окрім наймолодшого учасника В. Немировського, якому у 2013-му році виповнилося 10 років) О. Чирков створив низку оригінальних постановок. Зокрема, 8 листопада 2013 року у приміщенні Житомирської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. Ольжича в рамках церемонії нагородження найкращих літературних досягнень митців Житомирщини на обласному щорічному конкурсі «Краща книга року» творчий колектив представив виставу «Ніч проти Івана Купала» за мотивами твору М. Гоголя. Спеціально для вистави були пошиті прості стилізовані під народні льняні костюми, виготовлено дерев'яні декорації, що символічно утворюють українське село, а також створено лялькові персонажі, адже актори використовували й атрибутику театру ляльок. Як глядач, авторка наукової статті також мала змогу оцінити оригінальність тлумачення твору і засобів його постановки аматорським колективом.

Виставу «Ніч проти Івана Купала» у 2013 році побачили й учасники міжнародної наукової конференції «*Betrachtung der Kunst und Kunst der Betrachtung*», присвяченої відомому німецькому режисеру та драматургу Б. Брехту, яка була організована навчально-науковим інститутом іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка. За словами професора Інституту Германської Філології ЛКУ в Любліні Д. Томчук, багато учасників конференції дещо скептично відносилися до задуму презентації п'єси незрозумілою для них мовою, крім того, їх сумніви примножила інформація про експериментальний характер театру, у якому максимально «дивовижна» форма превалювала над змістом, також нерозуміння повідомлення могли б викликати прагнення шокувати, епатаж. Хоча зміст п'єси простий, майже банальний: у невеликому українському

селі бідний Петро закохується в красуню Пидорку – дочку багатого козака Корча, який не згоджується на цей шлюб. Тим часом в селі з'являється загадковий демонічний Басаврюк, який пропонує Петру свою допомогу за певну ціну; хоча Петро добре розуміє ціну ризику, та все ж згоджується піти з Басаврюком опівночі до лісу. Дія відбувається в ніч проти Івана Купала, коли розквітає чарівна папороть, квітка якої вказує на місце, де заховано скарб. Петро зриває квітку папороті, однак, існує ще одна умова: щоб здобути скарб, йому потрібно пролити невинну кров, про що він дізнається від Чаклунки, яка живе у лісі. І, коли на сцені з'являється шестирічний брат Пидорки, зневірений Петро згідно вказівки Чаклунки вбиває хлопця, а потім повертається в село, сп'янілий розміром та блиском скарбу. Тепер ніхто вже не завадить одруженню з коханою Пидоркою, однак, хлопець не пам'ятає, що сталося останньої ночі, його мучать сумніви, і він повільно божеволіє. Коли його дружина у відчай прикликає Чаклунку, Петро спочатку згадує свій вчинок, а згодом, охоплений вогнем, перетворюється на попіл.

Як зазначає Д. Томчук, новаторським у виставі «Ніч проти Івана Купала» є не зміст, а її форма. Професіоналізм групи молодих акторів, які у незвичайно яскравий спосіб передають емоції та настрої, викликає величезний захват у публіки, адже безпосередньо на очах у глядачів створюється казкова дійсність, у якій з однієї сторони постають людські слабкості та пристрасті, а з іншої – суворі закони та сили п'тьми. У виставі величезну роль відіграв сценічний рух: «переулаштування» сюжетів з блискавичною швидкістю для місця дії, що стрімко змінюється, елементи народного танцю, маніпуляції з підсвічуванням тканини, а також оригінальне використання ляльок відображає оригінальність бачення, яке доповнене надзвичайно переконливим використанням лазерного освітлення та динамічної музики. Все вищезазначене дозволило вказати на поезію твору, легенду про папороть, а також українську націю та чарівну народність. Під час вистави студенти-актори контактували з глядачами, однак, без надокучливих спроб долучити їх до дійства, які так часто використовуються в експериментальному театрі. Вони концентрувались лише на делікатних коментарях пригод «на стороні» та «ефектах відчуження», продовжуючи сценічну ілюзію, завдяки чому експериментальний характер театру абсолютно завершено вписувався в хід пропонованого Б. Брехтом «епічного театру». Спектакль справив на присутніх величезне враження: захоплення і професіоналізм молодих акторів як у сфері акторської майстерності, так і танцювальних та вокальних вмінь, новаторство та оригінальність використаних сценічних засобів, які дозволяють зачепити увагу глядача та активізувати його, вдало підібраний музичний супровід, наближений до українського фольклору, дозволили проілюструвати те, що багатство, що отримане нечесним шляхом та людською образою, не приносить щастя і може призвести до загибелі [13]. Отже, якщо під тиском соціуму в індивіда матеріальне починає превалювати над духовним, людина, у якої порушена система цінностей, здатна скоїти злочин, але за нього вона неодмінно отримує покарання, як у випадку з героєм «Ночі проти Івана Купала».

Театр-лабораторія «Бурсаки» протягом останніх років отримала можливість відвідати Італію, Німеччину та Чехію, побувавши у Венеції, Штутгарті та Празі. Європейські гастролі житомирян проходили в рамках міжнародного про-

екту «Інтеграція та мир через театр», організаторами якого з українського сторони виступила Асоціація КВК України та її виконавчий директор В. Виговський [6]. Знання студентами іноземних мов, які вони вивчають в університеті, дозволило їм у повній мірі долучитися до європейських культурних надбань, поспілкуватися з учасниками проекту з інших країн. Тож поряд із проблемою збереження народної культури, духовного надбання минулих поколінь, вирішуються питання інтеграції на підвалинах загальнолюдських цінностей, які об'єднують нас в європейську та світову культурну спільноту [16, 236].

Висновки. Загальний висновок полягає у тому, що, засвоюючи цінності буття і перебуваючи у постійному процесі розвитку, молоді українські актори-аматори, як динамічна й творча частина культурно-мистецького середовища України, наслідують кращі здобутки світової театральної культури та здійснюють інноваційні пошуки у галузі сценічного мистецтва. Перебуваючи в атмосфері поєднання високої духовності, національної свідомості та світових культурних надбань молоді митці здатні створити кращі зразки національної та світової культури.

Література

1. Бавико О. Є., Чичановський І. О., Букрєєва І. В., Орлов А. В. Формування ціннісних орієнтацій особистості / О. Є. Бавико, І. О. Чичановський, І. В. Букрєєва, А. В. Орлов // Постметодика. – 2002. – №7-8 (45-46). – С. 215-220.
2. Бандура О. О. Єдність цінностей та істини у праві / О. О. Бандура. – К.: Вид-во Нац. акад. внутр. справ України, 2000. – 234 с.
3. Вебер М. «Объективность» социально-научного и социально-политического познания // Избранные произведения. – М.: Прогресс, 1990. – С. 360-361.
4. Вища освіта як фактор подолання ціннісного розколу в Україні: монографія (рукопис) / [З. Ф. Самчук, Т. В. Андрущенко, В. Ф. Баранівський та ін.]. – К., 2015. – 377 с.
5. Власова Т. И. Теоретико-методологические основы и практика воспитания духовности современных школьников / Т. И. Власова. – Ростов-на-Дону: Изд-во РГПУ, 1999. – 212 с.
6. Житомирський театр «Бурсаки» повернувся з європейських гастролів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novosti.zhitomir.ua/житомирський-театр-бурсаки-повернув/>.
7. Корниенко Н. Н. Театр сегодня – театр завтра: Социоэстет. заметки о драме, сцене и зрителе 70-80-х годов / Н. Н. Корниенко. – К.: Мистецтво, 1986. – 221 с.
8. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / А. Маслоу. – М.: Смысл, 1999. – 673 с.
9. Про театри і театральну справу [Електронний ресурс] : закон України [прийнято Верхов. Радою 31 травня 2005 р. № 2605-IV]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2605-15>.
10. Просандєєва Л. Є. Розвиток самоцінності особистості в контексті вільного часу / Л. Є. Просандєєва // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. – 2015. – №1. – С. 25-28.
11. Соціологія: Навч. метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / [А. Ю. Брегеда, А. П. Бовтрук, Г. В. Дворецька та ін.]. – К.: КНЕУ, 1999. – 124 с.
12. Соціологія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закладів – 2-ге вид., доопр., доп. / за заг. ред. В. І. Докаша. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – 448 с.
13. Томчук Д. Рецензія спектаклю: Ніч проти Івана Купала [Електронний ресурс] / Д. Томчук. – Житомир, 2013. – Режим доступу: <http://zhzh.info/publ/4-1-0-6182>.

14. Хейзинга Й. Homo Ludens. В тени завтрашнього дня / Й. Хейзинга. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 539 с.
15. Чирков О. С. Житомирський театр: учора й сьогодні. Нариси / О. С. Чирков. – Ж.: «Полісся», 2014. – 144 с.: ілюстр.
16. Шейко В. М. Історія української культури : навч. посіб. / В. М. Шейко, В. Я. Білоцерківський. – 2-ге вид., виправл. – К.: Знання, 2010. – 271 с.

References

1. Bavyko, O. Ye., Chichanovsky, I. O., Bukreyeva, I. V., Orlov, A. V. (2002). Formation of valuable orientations of the person. Postmetodika [in Ukrainian].
2. Bandura, O. O. (2000). The unity of values and truth in the law. Kyiv. Vyd-vo Nats. acad. vnutr. sprav Ukrainy [in Ukrainian].
3. Veber, M. (1990). The «objectivity» of socially-scientific and sociopolitical knowledge. Selected works. Moscow. Progress [in Russian].
4. Samchuk, Z. F., Andrushchenko, T. V., Baranivskiy, V. F. et al. (2015). Higher education as a factor of overcoming the value of a split in Ukraine: monograph (manuscript). Kyiv [in Ukrainian].
5. Vlasova, T. I. (1999). Theoretical and methodological foundations and practice of spiritual education of modern schoolchildren. Rostov-n/D: Izd-vo RGPU [in Russian].
6. Zhytomir theatre «Seminarists» returned from the European tour. Retrieved from <http://novosti.zhytomir.ua/житомирський-театр-бурсаки-повернув> [in Ukrainian].
7. Kornienko, N. N. (1986). Theatre today – theatre tomorrow: Socialist notes about the drama, the stage and the audience of 1970-80-ies. Kyiv: Mystetstvo [in Russian].
8. Maslow, A. (1999). New frontiers of human nature. Moscow: Smysl [in Russian].
9. Law of Ukraine on theatres and theatrical business from May 31 2005, 2605-IV. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2605-15> [in Ukrainian].
10. Prosandeyeva, L. Ye. (2015). The development of self-value of personality in the context of free time. Visnyk Natsional'noy akademiy kerivnyh kadriv kultury i mystetstv, 1, 25-28 [in Ukrainian].
11. Bregeda, A. Yu., Bovtruk, A. P., Dvoretzka, G. V. et al. (1999). Sociology: textbook for self-study discipline. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
12. Sociology: a textbook for students of higher educational institutions. (2012). V. I. Dokash (Ed.). Chernivtsy: Chernivetsky natsionalny universitet [in Ukrainian].
13. Tomchuk, D. (2013). A review of the play: Midsummer Night. Retrieved from: <http://zhzh.info/publ/4-1-0-6182> [in Ukrainian].
14. Huizinga, J. (2004). Homo Ludens. In the shadow of tomorrow. Moscow: ООО «Издательство АСТ» [in Russian].
15. Chirkov, O. S. (2014). Zhytomir theatre: yesterday and today. Essays. Zhytomir: «Polissya» [in Ukrainian].
16. Sheyko, V. M., Bilotserkivsky, V. Ya. (2010). History of Ukrainian culture: textbook. Kyiv: Znannya [in Ukrainian].